

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**МЕТАФОРИЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЛЮБОВ В
АНГЛОМОВНИХ ПІСНЯХ**

спеціальність 014 «Середня освіта (Мова та література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Лабош О.М.

студентка II курсу групи СО(МЛ(А)) – 21

(підпис)

Науковий керівник:

к. філол.наук.,доц. Герцовська Н.О.

(підпис)

Робота допускається до захисту:

Зав. кафедрою:

д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

(підпис)

« ___ » _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ ЛЮБОВ	8
1.1. Основні положення лінгвокультурології.....	8
1.2. Особливості структурної організації концепту.....	17
1.3. Методика дослідження концепту ЛЮБОВ	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНИЙ КОНТУР КОНЦЕПТУ ЛЮБОВ В АНГЛОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ	28
2.1. Загальна характеристика емоційного концепту ЛЮБОВ в англomоній лінгвокультурі	28
2.2. Лінгвокультурний аналіз емоційного концепту ЛЮБОВ	34
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ ЛЮБОВ В АНГЛОМОВНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ	42
3.1. Англomовний пісенний дискурс у контексті лінгвокультурі.....	42
3.2. Емоційний концепт ЛЮБОВ у текстах поп-жанру англomовного пісенного дискурсу.....	46
3.3. Засоби лексичної репрезентації концепту ЛЮБОВ у текстах поп-жанру англomовного пісенного дискурсу.....	50
Висновки до розділу 3	60
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	79
АНОТАЦІЯ	82
SUMMARY	85

ВСТУП

Одним із актуальних завдань лінгвістичних розвідок останніх десятиліть вважається дослідження зв'язку мови зі свідомістю і етносвідомістю народу: проводяться різноманітні дослідження мовної картини світу в носіїв визначеної мови, створюються асоціативні словники різних мов, які дають багатий матеріал для вивчення особливостей сприйняття дійсності в рамках тієї чи іншої культури. У фокусі уваги багатьох лінгвістичних праць концептологічного та лінгвокультурологічного спрямування все частіше опиняється природа людського мислення, його зв'язок із мовою та культурою народу загалом і мовно-культурна специфіка різноманітних концептів людських емоцій зокрема.

Якщо розглядати концепти як сконцентроване вираження духовно-емоційного досвіду певного етносу, то саме емоційні концепти заслуговують на особливу увагу, адже вербальне представлення емоційного досвіду має безпосереднє відношення до об'єктивації менталітету етносу. ЛЮБОВ як загальнолюдська універсалія неодноразово привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів. Як один із ключових концептів лінгвокультури, концепт ЛЮБОВ аналізувався у наступних напрямках: ідентифікувалися способи адекватного тлумачення любові за допомогою метамови [10], розглядалося почуття любові в рамках дослідження концепту образу світу у мовній свідомості росіян, бурятів і англійців [32], зіставлялися словникові дефініції лексичних одиниць *love* / *любов* в англійській і російській мовах [89], описувалася етносемантика телеономних концептів ЛЮБОВ і ЩАСТЯ в російській і англійській мовах [19].

Крім того, у сучасних лінгвістичних студіях із культурної специфіки вербалізації любові знайшли своє відображення такі її аспекти, як: аналіз концептуальних метафор кохання, що лежать в основі типових метафоричних виразів на матеріалі однієї і більше мов [90; 96; 140; 141], моделювання прототипу концепту ЛЮБОВ / LOVE [146], вивчення асоціатив дієслів із

значенням «кохати / любити» [137] і дослідження семантики відповідних дієслів [71], особливості представлення кохання у пареміології тієї чи іншої мови [137; 143], вивчення концепту ЛЮБОВ / LOVE в єдності його системно-мовних зв'язків [12], особливості використання прямих та непрямих мовленнєвих актів у спілкуванні закоханих, характерні риси адресатної номінації у дискурсі кохання тощо [18; 132].

Як складний і багатовимірний феномен психічного, емоційного життя людини любов має високий аксіологічний (ціннісний) статус для багатьох дисциплін, а саме: філософії, релігієзнавства, етики, естетики, літературної критики, мистецтвознавства, психології, антропології, соціології, політології та багатьох інших. Специфіка феномену кохання як почуття, вербальна маніфестація якого має безпосереднє відношення до цінностей, ідеалів та установок людини-носія мови, спричиняє доцільність його лінгвістичного дослідження саме як концепту. Оскільки термін «концепт» функціонує у різних сферах наукового знання, як-от: лінгвістика, філософія, літературознавство, психологія та ін., а також на межі взаємодії лінгвістики і філософії (філософія мови), культурології (лінгвокультурологія), етнопсихології (етнопсихолінгвістика), його (концепт) іноді визначають як «маргінальний» [43, с. 47] або «подібний до парасольки» [14, с. 5-12]. З оглядо на це, смислове наповнення терміну «концепт» визначається специфікою сфери наукового знання, в якій він вживається.

Для лінгвістичних праць кінця ХХ – початку ХХІ ст. типовим є визначення концептів як наборів смислів, якими оперує людина у процесі своєї ментальної діяльності та пізнання світу (А. А. Вежбицька, О. С. Кубрякова, А. М. Приходько, Р. М. Фрумкіна, О. О. Селіванова, Ю. С. Степанов та ін.). Визнання культурної специфіки мовних картин світу призводить до акцентування у визначеннях концепту його етнічної маркованості, наприклад, як «одиниці колективного знання / свідомості, яка має мовне вираження та позначена мовно-культурною специфікою» [96, с. 140-143].

Більше того, лінгвокультурний концепт ЛЮБОВ / LOVE як один із

емоційних концептів є цікавим об'єктом лінгвістичного дослідження ще й тому, що культура кохання в європейському лінгвокультурному ареалі є передусім культурою вербальною, тісно пов'язаною зі словесним вираженням. Якщо мова йде про кохання, то без сумніву діє закон мовленнєвого посилення емоції: констатація емоції посилює саму емоцію, а в деяких випадках навіть створює її. Оскільки кохання є вторинним по відношенню до інстинктивних емоцій, окультуреним почуттям, саме мовна репрезентація кохання, культурно детерміновані засоби його вербального вираження є основними експлікатурами уявлень, що сформувались у культурі щодо цього почуття.

Отже, **актуальність** обраної теми зумовлена загальною спрямованістю сучасних філологічних студій, *по-перше*, на вивчення проблем співвідношення мови і свідомості, мови і культурного континуума суспільства, які сьогодні витлумачуються з позицій тих явищ і феноменів, які безпосередньо відбивають їх тісний взаємозв'язок, *по-друге*, на розгляд лінгвальних одиниць з урахуванням інформації, знань про світ, а також уявлень, які ці одиниці репрезентують, і, *по-третьє*, намаганням з'ясувати способи і засоби вербалізації концепту ЛЮБОВ в англomовному пісенному дискурсі ХХІ століття. Представлене дослідження звертається до розгляду вербалізованих уявлень про внутрішній світ людини як носія певної культури в межах антропоцентричної парадигми сучасної гуманітарної науки.

Об'єктом представленого дослідження є вербалізований в англomовному пісенному дискурсі ХХІ століття лінгвокультурний емоційний концепт ЛЮБОВ, а також концептуальна інформація, закладена у вербальних засобах його вираження, а **предметом** безпосереднього аналізу виступають різнорівневі мовні засоби і способи його вербалізації.

Метою роботи є вивчення способів і засобів мовної об'єктивації концепту ЛЮБОВ в англomовному пісенному дискурсі ХХІ століття. Досягнення поставленої мети зумовлює розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати характерні риси емоційного концепту ЛЮБОВ в англomовній лінгвокультурі;

- розробити методику дослідження емоційного концепту ЛЮБОВ в англomовному пісенному дискурсі ХХІ ст. з огляду на основні положення лінгвокультурології;
- ідентифікувати засоби і способи мовної об'єктивації емоційного концепту ЛЮБОВ у текстах поп-жанру англomовного пісенного дискурсу ХХІ ст.

Матеріалом представленої наукової розвідки обрано англomовний пісенний дискурс, а саме тексти популярних пісень ХХІ ст. англomовних виконавців. Вибір текстів пісень як емпіричного матеріалу дослідження ґрунтувався на частотності використання досліджуваного лінгвокультурного концепту ЛЮБОВ в піснях, різноманітті поетичних образів, експресивності та емоційності текстів, присвячених осмисленню значення кохання. Крім того, джерелом мовного матеріалу послуговували тлумачні, енциклопедичні та синонімічні словники.

При виконанні поставлених в роботі завдань на різних етапах дослідження використовувались такі **методи і прийоми**: *метод узагальнення та систематизації* – для комплексного вивчення фактологічного матеріалу; *метод лінгвокультурологічного аналізу* – для системного дослідження впливу культури на процес концептуалізації поняття *любов* та встановлення його етнокультурних характеристик; *етимологічний і дефінітивний аналізи* – для аналізу словникових дефініцій і з'ясування етимології номена концепту ЛЮБОВ; *описовий метод* – для інвентаризації досліджуваних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає у спробі мовної об'єктивації емоційного концепту ЛЮБОВ на матеріалі англomовного пісенного дискурсу, а саме текстів популярних пісень англomовних виконавців ХХІ століття. Крім того, на матеріалі англomовних поп-пісень було здійснено аналіз концепту ЛЮБОВ за допомогою ядерно-периферійної термінології та виокремлено 7 тематичних груп, які відображають різне розуміння «кохання» у носіїв англійської мови.

Теоретична значущість дипломної роботи полягає у тому, що за

результатами дослідження зроблено певний внесок у вивчення проблем лінгвокультурології, пов'язаних з вивченням мовної картини світу і концепту.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів та висновків у нормативних курсах із загального мовознавства, лексикології (розділ «Семантика слова») та стилістики англійської мови (розділ «Стилістичні тропи і фігури мовлення»); спецкурсах із семасіології (розділ «Значення і смисл»), лінгвокультурології (розділ «Проблема співвідношення мови і культури»). Крім того, результати дослідження можуть бути використані у практиці викладання англійської мови у вищих навчальних закладах.

Апробація роботи. За результатами дослідження опубліковано статтю у співавторстві з науковим керівником «Лексичні засоби вираження любові в англійській мові» // Прикарпатський вісник НТШ «Слово». – І.Франківськ, 2019.

Структуру роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 86 сторінки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку лінгвістики чітко окреслилася нова парадигма наукового знання – антропоцентрична – яка називає людину першоосновою пізнання, а мова вважається головним елементом її характеристики. Антропоцентрична парадигма лінгвістичної науки визначає фокус уваги дослідників на пізнавальній рефлексії людиною оточуючого світу, що розвивається, знаходиться у постійному русі. Тим самим через мову дослідник виходить на моделювання мисленневих одиниць (концептів), відображених у дискурсі / тексті.

Одним із основних напрямків сучасних мовознавчих студій постає лінгвокультурологія, яка сформувалася в кінці минулого століття в рамках нової матриці наукового аналізу. До завдань лінгвокультурології входить вивчення і опис взаємин мови і культури, мови і етносу, мови і народного менталітету. Основу категоріального апарату лінгвокультурології становить поняття лінгвокультурного концепту, який традиційно розглядають як ментальне утворення, відзначене в тій чи іншій мірі етносемантичною специфікою. Лінгвокультурний концепт є найважливішою культурною універсалією, що забезпечує взаєморозуміння між людьми різних культур і мов, і в той же час має свої особливості в кожній мові.

Впродовж останніх десятиліть значно зріс інтерес лінгвістики до вивчення концептів, представлених різноманітними номінантами емоцій. Значеннево місткішими у мовній картині світу є емоційні концепти, до лінгвістичного вивчення яких залучаються дані експериментальної психології, психоаналізу, екзистенціальної філософії, етнографії, антропології та культурології. В англійській мові серед лінгвокультурних концептів особливе місце займає емоційний концепт ЛЮБОВ. Він відноситься до числа базових людських цінностей і безпосередньо пов'язаний із формуванням у людини сенсу життя як мети, досягнення якої виходить за межі людського буття. Лінгвокультурний емоційний концепт ЛЮБОВ досить точно відображає

антропоцентричність сучасної науки і картини світу, оскільки сама глобалізація визначається як незворотній процес наростання антропоцентричного фактору розвитку світової культури.

У сучасній лінгвістиці домінуючим способом вивчення концепту залишається його аналіз з точки зору теорії семантичного поля, згідно з якою структура концепту складається з ядра і різних зон периферії. Отже, ми розглянули лінгвокультурний емоційний концепт ЛЮБОВ як такий, що має польову організацію, тому необхідним є його аналіз за допомогою ядерно-периферійної термінології. Весь концепт передано номінативним полем, яке охоплює ядро, приядерную зону і периферію. Крім того, оскільки лінгвокультурний концепт є багатосаровим утворенням, що включає в себе різноманітні характеристики, які повинні бути враховані при його описі, то ми розглянули лінгвокультурний концепт ЛЮБОВ як багатовимірну одиницю з етнокультурною специфікою.

В ході дефінітивного аналізу нами було проаналізовано словникові статті до лексичної одиниці ЛЮБОВ із 14 тлумачних словників англійської мови. Компонентний аналіз дозволив виявити, які лексичні одиниці відносяться до ядерної, приядерної і периферійної зони концепту ЛЮБОВ. Крім того, аналіз асоціативних норм дав уявлення про актуальність тих чи інших ознак ЛЮБОВІ для носіїв англійської мови і допоміг доповнити інтерпретаційний шар концепту ЛЮБОВ, який становить периферію концепту. Нарешті, нами було проведено аналіз пареміологічних одиниць, в яких в короткій, стислій формі нерідко висловлюються деякі когнітивні стереотипи, властиві англомовній концептосфері. Отже, такий аналіз також доповнив зміст інтерпретаційного шару концепту ЛЮБОВ.

Що ж стосується когнітивної сутності лінгвокультурного концепту, то аналіз різних напрямків філософської думки про поняття любові дозволив виділити деякі паралелі, які визначають основні ідеологічні напрямки в розумінні любові. Невеликий екскурс в історію древніх цивілізацій дозволив побачити, що в різні епохи існувало різне розуміння природи емоційного

концепту ЛЮБОВ. В античності перевага віддавалася духовній любові; римляни культивували фізичну любов; християнство вбачає в любові сутність свого Бога; в середні віки любов наближає людину до пізнання Бога; в епоху Відродження любов розуміється як гармонійна єдність природного і божественного, а в кінці XVIII ст. зароджується романтичне кохання, яким долається пристрасна любов.

Наступним завданням було ідентифікувати засоби і способи мовної об'єктивації лінгвокультурного емоційного концепту ЛЮБОВ у текстах поп-жанру англomовного пісенного дискурсу XXI ст. Тексти популярних пісень XXI ст. англomовних виконавців обрано матеріалом дослідження через те, що англomовний пісенний дискурс є продуктом і медіатором соціально і культурно обумовленої комунікації, потужним і впливовим ресурсом виробництва ключових цінностей і концептів культури, а його вивчення дозволяє глибше розкрити різні аспекти взаємодії мови і суспільства. Однією з провідних функцій культури є ідентифікація національної своєрідності суспільства, а музика, особливо пісня (текст), є найпотужнішим механізмом виробництва національної ідентичності, що сприяє згуртуванню етносу. Як виразник етнічної культури, відображення мовної картини світу, пісня відіграє значну роль у формуванні естетичних і матеріальних цінностей і забезпечує спадкоємність національної картини світу шляхом передачі етнічно специфічних культурних концептів із покоління в покоління.

Аналіз лінгвокультурного емоційного концепту ЛЮБОВ, який вербалізований засобами сучасної англійської мови у пісенному дискурсі XXI ст., було здійснено за допомогою ядро-периферійної термінології. Весь лінгвокультурний емоційний концепт ЛЮБОВ, таким чином, було передано номінативним полем, яке охоплює ядро, приядерну зону і периферію. За результатом аналізу текстів популярних пісень XXI ст. англomовних виконавців встановлено, що лінгвокультурний емоційний концепт ЛЮБОВ є складною багатовимірною сутністю, компоненти якої перебувають у тісному взаємозв'язку. Так, ядро концепту становить конкретно-образні

характеристики, які є результатом чуттєвого сприйняття світу, його буденного пізнання, найголовніші, актуальні ознаки. Щодо приядерної зони лінгвокультурного емоційного концепту ЛЮБОВ, то вона складається із суттєвих, але не основних уявлень. Це, як правило, основні регулярні та найбільш типові для англomовних пісень лексичні репрезентації. Периферійні елементи концепту ЛЮБОВ становлять власне зміст інших концептів, до них належать словосполучення, у складі яких присутня ядерна лексична одиниця та її синоніми. Крім того, розглянуто такі складники лінгвокультурного емоційного концепту ЛЮБОВ, як поняттєвий, образний, аксіологічний і символічний. Також у результаті аналізу текстів поп-жанру англomовного пісенного дискурсу XXI ст. нами віділено 7 тематичних груп, а саме: Love / Cure, Love / Heat, Love / Need, Love / Perfect, Love / Sacrifice, Love / Sexual Relationship і Love / Suffering, які відображають різне розуміння «кохання» у носіїв англійської мови. Таким чином, польова організація емоційного концепту ЛЮБОВ – це ієрархія його смислових елементів.

Здійснене дослідження дає підстави зробити висновки, що сучасне значення і смисл поняття «любов» значно відрізняються від того, що вкладалося у нього раніше, і це більшою мірою залежить від культурно-історичних і соціально-економічних умов сучасного суспільства, які впливають на свідомість і поведінку людей. В англomовному пісенному дискурсі XXI століття любов все більше оцінюється не як «велике світле почуття» і бажання прожити з коханою людиною все життя, а як маніпуляція для задоволення власних потреб. Слід зауважити також, що саме поняття «любов», що раніше включало почуття поваги, терпимості, сприйняття і прийняття іншої людини як окремої унікальної особистості з усіма її недоліками і перевагами, змінюється на нове, поняття любові, що складається із пристрасті і грошового достатку партнера.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у здійсненні порівняльного аналізу способів і засобів вербалізації концепту LOVE в англomовному та україномовному пісенних дискурсах XXI століття.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>